

SYNODALITEIT

DE VRAAG VAN DE KIP EN HET EI

*“De Kerk van God wordt samengeroepen in een synode.” Zo opent het voorbereidende document van de zestiende gewone algemene vergadering van de bisschoppensynode over synodaliteit. Onder het motto ‘Naar een synodale Kerk, gemeenschap, deelname en zending’ werd het startschot gegeven in Rome in het weekend van 9 en 10 oktober. Op 17 oktober ging in ons bisdom de eerste – diocesane – fase van start. Het document verduidelijkt de werkwijze die gevolgd zal worden en de verschillende stappen in **de reflectie over synodaliteit, dat zowel thema als methode van dat proces is.** Maar wat betekent ‘synodaliteit’ eigenlijk?*

Ilse Van Halst

Synodaliteit. De term duikt geregeld op in kerkelijke berichtgeving en gesprekken, maar het is niet altijd duidelijk welke lading hij dekt. Het voorbereidende document omschrijft synodaliteit als het samen op weg gaan en het gezamenlijk onderscheiden met betrekking tot de belangrijke beslissingen voor het leven van de Kerk. Het is meteen ook wat God verwacht van de Kerk in het derde millennium, zegt paus Franciscus herhaaldelijk. “Die weg die ingebed is in het *aggiornamento* van het Tweede Vaticaans Concilie, is een gave en een plicht.”

Ook voor de Franse zuster Nathalie Becquart, sinds kort ondervoorzitter van het algemeen secretariaat van de Bisschoppensynode en als zodanig de eerste vrouw met stemrecht in het Vaticaan, is synodaliteit de toekomst van de Kerk. Hoe ze dat ziet, vroeg ik haar onlangs in een interview voor het parochieblad *Kerk & Leven*. “Het houdt in dat de Kerk rekening houdt met de rijke diversiteit van het volk Gods. We zijn allen geroepen als gedoopten, zoals het Tweede Vaticaans Concilie benadrukte. Allen zijn we leerling zowel als protagonist. Dat is dus níet een Kerk waarin bisschoppen en priesters beslissingen nemen en het volk Gods passief afwacht. Elk lid van dat volk – en dus ook de helft of zelfs meer vrouwen – moet zijn verantwoordelijkheid kunnen en mogen opnemen en beluisterd worden. Ook jongeren. Ook mensen in armoede. De inzet is een inclusieve Kerk, die samen op weg gaat en iedereen beluistert, ook wie geen stem heeft.” (Lees het volledige interview op www.kerkenleven.be).

Mgr. Johan Bonny beschouwt synodaliteit als de uitgelezen manier om werk te maken van de noodzakelijke vernieuwing in de Kerk. Een en ander veronderstelt een goed en eenduidig begrip van wat ‘synodaliteit’ inhoudt.

Het begrip ‘synodaliteit’

“Synodaliteit is een moeilijk te vatten begrip,” erkent onze bisschop, “zeker als je het tracht correct te situeren in de opbouw en de werking van de kerkgemeenschap, zowel universeel (de verhouding tussen het primaatschap van de paus en de collegialiteit van de bisschoppen), als regionaal (op het vlak van de bisschoppenconferenties van Europa, Afrika, Latijns-Amerika enzovoort), als lokaal op het niveau van de plaatselijke kerkgemeenschap en het bisdom.” En dat niet het minst omdat er een verschuiving is in de betekenis, gegeneerd door de paus zelf, die dient uitgeklaard te worden.

“Synodaliteit komt van het Griekse *sun* (samen) en *odos* (weg, reis) en betekent zoveel als ‘samen onderweg zijn’”, legt de bisschop uit. “In de kerkelijke taal van de eerste eeuwen werd de term gebruikt voor het samen onderweg zijn van de bisschoppen. Wat vooral de Oosterse

Kerken 'synodaliteit' noemen, werd in de Latijnse Kerk na Vaticanum II omgezet in de 'collegialiteit' van de bisschoppen. Al is 'synodaliteit' de oudste term, 'synodaliteit' en 'collegialiteit' zijn min of meer equivalent. Daarom spreekt Rome nooit over een kardinalensynode of over een lekensynode, maar over een bisschoppensynode: het gaat om de collegialiteit onder de bisschoppen – doorgaans versterkt met een aantal experts, bij wie ook leken – die als college bepaalde beslissingen nemen over het reilen en zeilen in de Kerk.”

Mgr. Bonny vervolgt: “Wanneer paus Franciscus vandaag de term 'synodaliteit' in de mond neemt, verschuift hij de betekenis van 'het samen op weg zijn van bisschoppen' naar 'het samen op weg zijn van alle bisschoppen mét hun gelovigen'. Hij verruimt het begrip dus van 'bisschoppen' naar 'bisschoppen met het hele volk van God', wat ongebruikelijk is, maar zeker niet onterecht.”

Ondanks de moeilijk te vatten lading, is de term vertrouwder dan we op het eerste gezicht denken, want in eigen land en in eigen bisdom zijn we al langer 'synodaal' bezig. Denk maar aan het overlegorgaan IPB. Of aan het project Kerk onder Stroom, dat zonder het zo te benoemen, synodaal te werk ging en uitmondde in een visietekst van en voor ons bisdom: *Een houtskoolvuur met vis erop en brood*.

Diepe intuïtie

Wie het begrip 'synodaliteit' wil doorgronden, kan volgens onze bisschop niet voorbijgaan aan de persoon van paus Franciscus. “Hij lanceerde de idee voor een breed synodaal proces vanuit een open verlangen dat er in de hele Kerk vandaag eerlijk en open gesproken zou worden tussen alle betrokken partijen over de zending, de opdracht, de werking, de vreugde en het verdriet van de Kerk, over wat we moeten loslaten, maar ook over wat we moeten opbouwen, over onze kwetsuren en onbegrip, maar ook over hoe we elkaar nodig hebben ... Zijn vertrekpunt is dus niet het kerkelijk recht en evenmin de theologie, maar een diepe intuïtie dat het niet verder kan zoals we nu bezig zijn en dat we daarin enkel verandering kunnen brengen dankzij een open gesprek met elkaar.”

De kip en het ei

“Interdiocesaan en diocesaan is er de voorbije decennia al heel wat besproken in ons land in overlegorganen en gespreksgroepen, aan universiteiten en in studiediensten over Kerk en ambt, over jongeren, over een missionaire pastoraal, over de vrouw in de Kerk ... We weten wat België denkt. Die oefening hoeven we niet opnieuw te doen. Belangrijk is dat we nu tot een goede en beknopte synthese komen van de verzuchtingen die bij ons bovendien”, meent Bonny. “Het eindelijk beluisteren en ernstig nemen door Rome van wat hier sinds het Concilie in alle mogelijke vormen van gesprek is verdiept en uitgewerkt als voorstel naar boven toe, daar kijk ik meer naar uit!”

De inzet van het hele proces is in de ogen van onze bisschop de vraag naar de kip en het ei. Wat is eerst: de vraag of het antwoord? Om zijn punt te maken, verwijst hij naar de encycliek *Ut unum sint* van wijlen Johannes Paulus II uit 1994 over de oecumene. “Paus Johannes Paulus II stelt daarin een merkwaardige maar terechte vraag. Hij nodigt alle Kerken en oecumenische groepen uit om samen met hem na te denken over de vorm die het primaatschap van de bisschop van Rome het best zou aannemen opdat het voor alle christenen een instrument van eenheid zou kunnen zijn. Het lijkt een revolutionaire vraag, maar is het niet. Alle belangrijke oecumenische groepen hadden immers al een werkstuk over het primaatschap in de Kerk uitgewerkt. Het antwoord lag al op tafel toen de paus zijn vraag stelde.”

“Paus Franciscus trekt de juiste kaart. En ik schuif graag aan tafel aan om mee te spelen.”

Eenzelfde dilemma is nu aan de orde. “Wat komt er eerst in voorliggend synodaal proces? Is er eerst een vraag vanuit Rome waarop we vervolgens een antwoord dienen te formuleren? Of, liggen er al zoveel antwoorden op tafel, dat daarbij nog slechts een vraag vanuit Rome moet aansluiten om het proces te vervolledigen?”, vraagt mgr. Bonny. “Vermoedelijk beseft Franciscus zelf dat er al talloze onderdelen van antwoord gegeven zijn, die nog niet tot bij hem geraakt zijn, en dat die eindelijk in een open vraag aan de hele Kerk dienen meegepakt te worden. Van antwoord naar vraag is al even belangrijk, en misschien zelfs belangrijker, dan van vraag naar antwoord.”

Het mag duidelijk zijn dat mgr. Bonny paus Franciscus volop steunt in zijn keuze voor de dialoog. “Hij trekt de juiste kaart. Er is immers geen andere weg dan de dialoog om het gesprek los te weken. En dan schuif ik graag aan tafel om mee te spelen. Want als de antwoorden niet eindigen in een vraag, is het verloren tijd geweest.”

Diocesaan

In het bisdom Antwerpen koppelen de bisschop en de beleidsploeg de diocesane voorbereiding van de synode over synodaliteit aan het project Handelingen, dat zijn derde en laatste werkjaar ingaat. “Het project Handelingen is synodaliteit in de praktijk”, meent mgr. Bonny. “Daarmee wil ik voortwerken: aan de slag gaan met de Bijbel, iedereen van onderuit proberen mee te krijgen en een kans geven zijn vragen, bedenkingen en dromen te formuleren die tijdens dat driejarige project in het spoor van Paulus opborrelen: over verkondiging, over kruis en verrijzenis, over vernieuwing in de Kerk enzovoort. En die vragen wil ik in een groepswerk meenemen in een stevige maar puntige tekst. Want dan is de kans het grootst dat daarvan iets meegenomen wordt in onze Belgische synthese.”

Ook de methode die paus Franciscus kiest voor zijn dialoog over synodaliteit, net als de timing zijn niet zonder betekenis volgens onze bisschop. Lees hierover meer in het januarinummer van *Relevant*. We geven het woord ook aan zuster Carine Devogelaere, voorzitter van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad. Hoe vult zij ‘synodaliteit’ in?